

- ⁴ Borbély István: a magyar unit. egyh. hitelvei stb. 50. — Uő.: A mai unit. hitelvek kialakulásának stb. 71—72.
- ⁵ Szász János: Dávid Ferenc. Budapest, 1982. 56.
- ⁶ Pirnát Antal i.m. 191.
- ⁷ Uo. 48, 71.
- ⁸ Zoványi Jenő i.m. 105—106.
- ⁹ Pirnát Antal i.m. 71.
- ¹⁰ Uo. 204.
- ¹¹ Borbély István: A magyar unit. egyh. hitelvei stb. 51.
- ¹² Borbély István: A mai unit. hitelvek kialakulásának stb. 73.
- ¹³ Pirnát Antal i.m. 109—110.
- ¹⁴ Uo. 58, 70—71, 79, 82—85, 102—103, 115—116.
- ¹⁵ Zoványi Jenő i.m. 370.
- ¹⁶ Jakab Elek: Dávid Ferenc emléke. II. rész: Emlékek. Budapest, 1879. 12—13.
- ¹⁷ Pirnát Antal i.m. 66—69. E művet „De Tribus Gentibus Jacobi Palaeologi“ címen a Thoroczkaikódex 824—844. lapjain található másolat őrizte meg. Vö. Pirnát Antal i.m. 190.
- ¹⁸ Uo. 9—11.
- ¹⁹ Uo. 188—193.
- ²⁰ Uo. 73.
- ²¹ Uo. 150—151.
- ²² Zoványi Jenő. i.m. 308.
- ²³ Pirnát Antal i.m. 47—48. Dávid e munkája „Responsio Domini Francisci Davidis ad praemissas de iustificatione theses“ címmel a Thoroczkaikódex 427. lapján maradt fenn. Vö. Pirnát Antal i.m. 196.
- ²⁴ Uo. 48.
- ²⁵ Uo. 26—29.
- ²⁶ Károlyi Péter 1567-ben Debrecenben nyomtatott „Antithesis veri et Turcici Christi“ c. művével (Régi Magyarországi Nyomtatványok. I. köt. 1473—1600. Budapest, 1971. 227. sz.) támadta Dávidot, aki 1568-ban Gyulafehérvárott kiadott „Demonstratio falsitatis doctrinae Petri Melii“ és „Az Szent Irasnac fundamentomabol vött magyarázat“ (RMNy I. 250. és 253. sz.) c. könyveiben reflektált a támadásra.

GÜNDISCH GUSTAV

ADALÉK JACOBUS PALAEOLOGUS ERDÉLYI TARTÓZKODÁSÁHOZ

A hajdani dominikánus barát Fra Giacomo, aki Chiosz szigetéről szerény körülmények közepette indult el, akkor lépett a történelem színpadára, amikor elhagyta rendjét és azt vallotta, hogy közvetlen le származottja a Bizáncban 1453-ban dicsőségesen elhunyt paleolog-császárnak, XI. Konstantinnak. Magát Jacobus Palaeologusnak nevezte, és a mindenkori körülményekhez alkalmazkodva, sikerült származását a legenda fátylába burkolni. Élettörténete ily módon jól hangzó neve ellenére is hosszú ideig sötétben maradt, csak az utóbbi évek kutatásainak sikerült életére fényt deríteni.¹ Életrajzának egyes fejezeteit azonban még sok homály fedi. Így erdélyi tevékenységének a XVI. század 70-es éveire eső szakaszát is csak újabban lehetett valamelyest

megvilágítani. Ezért érdemel viszonylagos figyelmet az az epitáfium is, amelyet Jacobus Palaeologus az Erdély déli részén levő Olczonában (Alțina, Alzen) elhunyt leánykájának emlékére helyezett el, és amelyről alább lesz szó. Ezáltal ugyanis bizonyos, irodalmi tevékenységével összefüggő, fontos körülmények világosodnak meg.

Jacobus Palaeologus 1557-ben az eretnokség vádjával az inkvizícióval került szembe. 1560-ig négyszer vetette börtönbe az inkvizíció, de minden alkalommal sikerült neki az elítéltetést elkerülni és szabadságát visszanyerni. Hazájában és Franciaországban való rövid tartózkodása után, midőn Rómában ügyét újból elővették, távollétében elítélték és „in effigie“ máglyán elégették, rendíthetetlenül szembeszállt egyházi ellenfeleivel. Tridentbe a zsinat elé idézték, hogy megegyezésre bírják. Mikor azonban a viták itt nem vezettek eredményre és megszakadtak, Palaeologus Linzen keresztül Prágába ment, ahol — eltekintve néhány közbeeső tartózkodási helytől — 1571-ig élt. Prágában egy ideig Ferdinánd Habsburg főherceg, Bohemia helytartója védelmét élvezte, aki udvarmestere, Franz Thurn gróf révén, Palaeologus sorsa felől érdeklődött. Az 1564-ben császárrá lett II. Miksával is kapcsolatba került, aki évi kegydíjat állapított meg neki, és ezt egészen 1571-ig élvezte.² Prágából ez, a maga igazi vallási felfogását egyelőre visszatartó aposztata szoros kapcsolatba állt néhány szabadelvű humanistával, így a hajdani pécsi püspökkel, Dudith Andrással Krakóban és Crato von Crafftheimmel, II. Miksa kezelőorvosával Bécsben. Feleségül is a prágai tanács írnokának, a humanista Martin Kuthen von Sprinsbergnek a leányát vette el, akivel apósa halála után a prágai óvárosban házat örökölt.³ Teológiai felfogása prágai tartózkodása vége felé határozott formát öltött, mivel az erdélyi unitáriusok vezetőjének, Dávid Ferencnek egy írása őt az antitrinitarizmus kérdéseiben tekintélynek jelöli meg.⁴

A prágai érsekség körüli szigorú ellenreformációs-katolikus körök és a bécsi udvar szemében már régóta tüskének érzett Palaeologus által elkövetett vigyázatlanságot — ti. hogy állítólag a kolostorból elszökött dominikánusnak, aki egyházi javakat tulajdonított el, menedéket nyújtott volna — arra használták fel, hogy 1571. március 30-án elfogassák és ezt követően az országból kiutasítsák.⁵

Kiutasítása után — úgy látszik — Palaeologus előbb Dudith Andrásnál Krakóban keresett és talált menedéket. Annál az embernél tehát, akinek közismerten szabadelvű magatartása vallási dolgokban a híd szerepét töltötte be.⁶ Innen már 1572 február elején Erdélybe indult, ahol a talaj az időközben kiérett antitrinitárius teológiai felfogása számára jól elő volt készítve.⁷ Ez az első erdélyi tartózkodás Kolozsváron rövid ideig tartott, mert Palaeologus már 1572. június 28-án ismét Krakóból keltezi *De discrimine Veteris et Novi Testamenti* című írását. 1572/1573 telén megint Kolozsváron találjuk, ahol egy nagy közleménysorozatban, melynek feltárása Pirnáth Antal érdeme, a következőket elgondolt és az antitrinitarizmus szellemében fogant teológiai rendszerét fejtette ki.⁸ 1573 tavaszán az oszmán birodalomba és szűkebb hazájába, Chiosz szigetére indult. Erről az útjáról hazatérése után részletes beszámolót írt, abból a célból, hogy II. Miksával a kapcsolatot újból felvegye.

Ebben az időben Palaeologus még azt remélte, hogy a nagyon is egyéni színezetű teológiai nézetei számára a rakowi lengyel antitrinitáriusokat megnyerheti. Láthatjuk, hogy időközben többször Lengyelország — ahol az antitrinitarizmus mozgalmának vezérei őt élesen elutasították — és Erdély között vándorolt, mielőtt 1573/1574 télutóján hosszabb időre Kolozsváron letelepedett volna.⁹

Itt már 1572-ben személyesen írásban kapcsolatot teremtett az erdélyi unitáriusok ismert vezérével, Dávid Ferencsel és körével. Ezek a kapcsolatok nemsokára nagyon szorosak lettek minthogy 1573 őszén rábízták Dávidnak egyik fiát, akinek tanulmányait Krakóban ellenőriznie kellett.¹⁰ Általánosabb jellegű volt Palaeologus kapcsolata Johannes Sommerral, a fiatal, de már közismert humanistával, aki a kolozsvári iskola lektoraként Dávid hű követője és végül veje lett.¹¹ Pirnáth szerint Johannes Sommer 1572-től kezdve messzemenően magáévá tette Palaeologus radikális teológiai nézeteit, mert ő az akaratszabadság elvét elfogadta és a predestinációnak általános-protestáns felfogását, és egyedül a hit általi megigazulást elvetette.¹²

1574. augusztus 1-én Jacobus Palaeologus Kolozsváron befejezte legterjedelmesebb kéziratban maradt és ugyancsak Pirnáth A. kutatásai által azóta ismertté vált művét, a *Catechesis Christianae dies XII*-t, egy hitvitázó beszélgetést. Ebben a szerző saját következetesen felépített antitrinitárius teológiai nézeteit foglalja össze. Az írást Hagymási Kristófnak, az erdélyi nemesség soraiban — Bekes Gáspár kiválása után — az unitáriusok egyik legbefolyásosabb követőjének ajánlotta.¹³ Palaeologus Erdélyben 1574—1575 években következő műveit írta meg:

Commentarius in Apocalypsin, ezt 1574. december 25-én fejezte be és ajánlását 1575. március 28-án keltezte Justinini érseknek, a dominikánusok rendfőnökének, tehát annak a rendnek, melynek a szerző maga is tagja volt; 1574. december 31-én fejezte be a *Responsio ad questiones triginta duas*, 1575. május 1-én írta meg a *Theodora Beza, pro Cantilione et Bellio*, és még ebben az évben a *Disputatio Scholastica* című művét.

A helyet, ahol ezek az írások keletkeztek a hitbuzgó görög minden egyes esetben az általa önkényesen latinositott „Helciones“ alakban jelöli meg. Ilyen névváltozat ugyanis a korabeli erdélyi forrásokban nem fordul elő. Megfejtése ezért bizonyos nehézségekkel járt. Egyik fentebb felsorolt munkájában mindenestre közelebbi földrajzi megjelölésre is bukkanunk: *Helcionibus oppido agri Cibiniensis in regno Transylvaniae*. Minthogy Palaeologus fantasztikus, a lukiánoszi dialógusok mintájára készített disputációs regényében megjelöli, hogy *Helcionesben* a nemes Gerendi testvérek vendégeként tartózkodott, így ez a tartózkodása ebben az időben az erdélyi Olczona-ban igazolható.¹⁴ Pirnáth ennek alapján *Helciones*-t nagy valószínűséggel a Szeben melletti Olczona (Alzen) faluval azonosította.¹⁵ G. Rill ezt az azonosítást óvatos formában magáévá tette és átvette.¹⁶

Egy eddig figyelmen kívül hagyott sírfelirat (epitáf), amelyik a nevezett erdélyi Olczona falu ágostai hitvallású evangélikus templomában található, döntő módon hitelesíti *Helciones* feltételezett azonosítását és ezzel Jacobus Palaeologusnak hosszabb tartózkodását ebben a helységben. 1574 nyarán Kolozsváron pestis dühöngött, melynek

többek között augusztus 8-án Palaeologus legközvetlenebb erdélyi híve, a humanista Johannes Sommer és egész családja áldozatul esett. Pestises időben a különösen fenyegetett városokból a lakosság sík vidékre, falvakba menekült. Föltehető, hogy Palaeologus ezért családját 1574 nyárutóján Olczonába vitte, ahova őt a Gerendi testvérek, de minde-
nekelőtt pártfogója, Gerendi János hívta meg. Itt várhatta meg, amíg a vihar elvonult, amelyet Bekes Gáspár betörése Erdélybe 1575 tava-
szán támasztott, és ezt követőleg Báthori István szentpáli győzelme (1575. július 9.) okozott, amely Bekesnek a főleg unitáriusokból álló követőit különösen sújtotta.¹⁷

A sírjel egy emléktábla, amelyet Jacobus Palaeologus és felesége, Eufrosyne leánykájuknak, Despinának 1575. szeptember 1-én bekövetkezett halálakor helyezett el. A sírkölap világos erdélyi márvány, hossza 100 cm, szélessége 43 cm, vastagsága 15 cm. Ez a templom belsejében található, a kar felőli oldalon a keresztelőmedence fölött kb. másfél méter magasságban a falba erősítve. A nagybetűkkel bevéssett emlékszóveg a következő:

D O M S

DESPINA PALAEOLOGA VIVERE
MATREM PERMISIT ET INDIGNATA
LVCEM SOLIS HVIVS ASPICERE
QVOM¹⁸ EMISSA EX VTERO MATRIS
MANVSE VIVERE SIGNIFICASSET
AD VSVM ET FRVCTVM ALTERIVS
SOLIS QVI IN CELO CELESTIBUS
INCOLIS LVCET PROPERAVIT.
IACOBVS ET EVFROSYNA PALL
FILIAE EXPECTATISSIMAE MOE-
STI POSVERE.
ANNO MDLXXV KAL. SEPTEM.

A felirat alatt az emlékkő egyharmadát dombormű foglalja el, melyben egy nagyobb fészekvirágzat és levelek láthatók, ez alatt ferde helyzetben egy kezecskéit a felsőtestén keresztben tartó bepolyált csecsemő látható.¹⁹

A felirat szerint egy csecsemőkorában elhalt gyermekről van szó. Az epitáfium tehát semmiesetre sem vonatkozhatik az 1572 elején született leánykára, akit Palaeologus első útja alkalmával, amikor feleségével Erdélyben volt, Krakóban Dudith András felügyeletére bízott.²⁰ Ebből kétségtelenül kitűnik, hogy Palaeologus családját magával vitte, ahogy lábát Erdélyben megvetette. Azt, hogy az akkor már széles körben ismert antitrinitárius Jacobus Palaeologus leánykáját egy evangélikus falu (Olczona) templomában temethette el és neki emlékkövet állíthattott, vajon a Gerendiek hatásának vagy pedig az Erdélybe behatolt felekezeti türelmességnek tulajdonítható-é, alább fogjuk megvizsgálni.

Az ismertetett sírfeliratban Jacobus Palaeologus feleségének keresztneve, Eufrosyne is fel van tüntetve; ezt különben a források csak

ritkán említik.²¹ Ez a tény a híres antitrinitárius családtörténetéhez további szerény adalék, mert azt bizonyítja, hogy itt a prágai városi tanács írnokának, Martin Kuthen von Sprinsbergnek a leányáról van szó, akit Palaeologus 1564-ben vett el.

Olczóna falu, amelyben a nyughatatlan vallási újító 1574-ben családjával néhány hónapra letelepedett a hajdani száz Nochrich (Leschkirch — Újgyház) székben fekszik, amelyik az ún. „hét szék“-nek autonóm közigazgatási területéhez tartozott.²² Ezek a székek több szabad parasztközösségből állottak és joggyakorlatukat kiváltságokon nyugvó alapszabályok szabályozták. A betelepüléskori kisebb közösségek vezetői, a „gräfe“-k (gerébek) megkísérelték a szabad falucsoportok között a nemesi jogokat létrehozni. Ez a kísérletük azonban nem sikerült. Csak kevés községben, így Olczonában és Atelben (Hetzeldorf) sikerült a magyar nemességnek beházasodás révén a helységben található geréb családokban lábukat megvetni, és egyideig megmaradni. Ily módon telepedett le Olczonában a 15. század közepén a Gerendi család nemesi nemzedéke.²³ A Gerendiek a régi gerébudvarházban laktak, amely még 1804-ben fennállott.²⁴ Az udvarházhoz tartozó földeket jobbagyokkal műveltették, akiket a szomszédos vármegyei területekről hoztak át, és akik szintén itt szereztek maguknak birtokot.²⁵

A Gerendiek, akik a magyar nemesség képviselői voltak, a szék vezetésében is éreztették befolyásukat. Sokszor viseltek királybírói tisztiséget, s emiatt a székben a súlypont olykor-olykor Nochrichból (Leschkirch) Olczónába tevődött át. Mivel a Gerendi család arra törekedett, hogy nemesi jogaival Olczonában éljen, ellentétbe került a szabad paraszti közösséggel. Állandó összezőrdülésekre került sor, mígnem a faluközösségnek 1593-ban sikerült a Gerendi család minden birtokát Olczonában megvásárolni és őket ily módon körükből eltávolítani.²⁶

Gerendi Jánosról, Palaeologus pártfogójáról tudvalevő, hogy az erdélyi unitáriusok buzgó támogatója volt.²⁷ Palaeologus vele a Dávid Ferenc és Johannes Sommer körül csoportosuló unitáriusokon keresztül került kapcsolatba. A marosvásárhelyi központi könyvtárban található annak az 1570-ben nyomtatott *Oratio funebris*²⁸ beszédnek egyik példánya, amely az unitáriusok hatalmas védőjének, János Zsigmondnak halálára készült, és ajánlása Gerendi Jánoshoz szól. Gerendi Jánost, aki nemes Torda vármegyének kincstárnoka és a fejedelmi törvényszék ülnöke volt, 1574-ben az újgyházi (Nochrich-Leschkirch) szász szék királybírójává választották. Választási egyezményében arra kellett magát köteleznie, hogy a szász kiváltságokat védelmezi, a szék lakóit válásuk gyakorlásában nem akadályozza és alattvalóit a közösségi jogokba való beavatkozástól távoltartja.²⁹ A választási egyezmény abból az évből való, amikor Palaeologus a Gerendiek meghívására átmenetileg Olczonában telepedett le. 1583-ban Gerendi Pálnak, Gerendi János egyik unokaöccsének újgyházi (Nochrich-Leschkirch) királybíróvá történő kinevezésekor ezt a föltételt újból kikötötték. Ezért tehát ebben a tényben a lutheránus vallás védelmét célzó szerződéses egyezmény és a Gerendieknek az unitárius tanokhoz való, nyilván általánosan ismert vonzalma közötti összefüggés állapítható meg. Ezzel a Gerendi család esetleges felekezeti törekvései elé eleve gátat akartak vetni.

Az olczónai gyülekezet, amely a templom patrónusa volt, sem a halál kérdésében, sem pedig a lelkészével kapcsolatban ilyen kétséget

nem támasztott. A gyülekezet az antitrinitárius prédikátor meghalt leánykájának a templomban adott nyughelyet, és ezzel kifejezésre juttatta, hogy a vallásos tanokat elválasztó korlátok fölött álló közös reformátori álláspontot ismeri el.³⁰

A sírfelirat időpontját illetően arra lehet következtetni, hogy Palaeologus 1575. szeptember 1-e körül még Olczonában tartózkodott. Ez időpont előtt még innen leveleket váltott Csanádi Imre szentkirályi unitárius lelkésszel, melyekből kitűnik, hogy az unitáriusok helyzete Erdélyben Báthori István fejedelem elutasító magatartása miatt egyre súlyosabbá vált.³¹ Emiatt Palaeologus kénytelen volt Erdélyt elhagyni. Előbb Krakkóba ment, ahová neki a brassói Paulus Kerzius, aki Palaeologusnak Krisztus emberi voltára vonatkozó felfogását elfogadta, levelet írt.³² Erdéllyel, illetőleg az erdélyi unitáriusokkal Palaeologus továbbra is jó kapcsolatokat tartott fenn. A vallási meggyőződése miatt időlegesen ugyancsak Erdélybe menekült heidelbergi Mathias Gliriuszal átdolgozta a *Defensio Francisci Davidis* című művet, melynek első kiadása 1581-ben Baselben jelent meg.³³ A jezsuita Possevino szerint ugyancsak Gliriusszal vállalkozott volna arra, hogy a Bibliát unitárius-szellemben latinul újból kiadja.³⁴ Blandratával és más unitárius vezető férfiakkal levélbeli kapcsolatban állott. Arról nincs tudomásunk, hogy még egyszer Erdélybe jött volna. Lengyelországról nemsokára Morveországgal cserélte fel lakhelyét, ahol a katolikus táborbeli ellenségei üldözéseinek lett áldozata 1581-ben. Hosszabb börtönbüntetés után ez a dogmától mentes, a vallás terén messzemenő türelmességet hirdető előharcos 1585. március 22-én, Rómában máglyahalállal fejezte be életét.

JEGYZETEK

¹ Pirnáth A.: *Jacobus Palaeologus*, Warschau 1959.; *Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570er Jahren*, Bp., 1961; Rill, G. *Jacobus Palaeologus* (cca 1520—1585), in: „Mitteilungen der Oesterreichischen Staatsarchiv“, 16, 1963, 28—86; Dostálová-Jenistová, R., *Jakob Palaeologus*, in: *Byzantinische Beiträge*, Berlin 1964, 153—175.

² Rill, G., i.m. 65.

³ Ebenda.

⁴ Dávid levele Palaeologushoz 1570. nov. 20-ról, melyet Landsteiner, K. közzétett *Jacobus Palaeologus* munkájában, Wien 1873, 33 kk. Vö. Pirnáth A. i.m. 55.

⁵ A Pirnáth A. által nem ismert összefüggésekre lásd Rill, G. i.m. 63—65.

⁶ Borbély István, *A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században*, Kolozsvár 1914, 50.

⁷ Az 1572—1575 közötti években Lengyelország és Erdély között ide-oda vándorló Palaeologusnak az útjait Pirnáth, Palaeologusnak többnyire pontosan keltezett írásai, a hozzá és róla szóló levelek alapján, nagy gonddal állapította meg.

⁸ Erre vonatkozólag lásd Pirnáth A. i.m. 72—79.

⁹ Palaeologusnak egy lengyel követője 1574 márc. 17-én, Krakkóból, részletesen ír a közben újból Erdélyben tartózkodó reformátornak a lengyelországi antitrinitáriusok helyzetéről; vö. Landsteiner, K. i.m. 38 (Pirnáth A. után, i.m. 84.).

¹⁰ Pirnáth A., i.m. 83., hasonlóképpen Landsteiner, K. után.

¹¹ Sommerre vonatkozólag lásd: Schuller, H., *Johannes Sommer (1542—1574) Leben und Wirken eines süddeutschen Humanisten*, in: „Siebenbürgische Vierteljahrsschrift“, 64, 1941, 204 kk.

¹² Pirnáth A., i.m. 46.

¹³ Kéziratos másolata a Thoroczkai Máté és Lisznyai Gyárfás kódexében található, amelyet Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája kolozsvári fiókjának könyvtára őriz; lásd Pirnáth A. i.m. 188—192.

¹⁴ 1575. jún. 25-én a fejedelmi notárius, Sulyok Imre-oda ír neki levelet, lásd Pirnáth A. i.m. 103, Landsteiner K. után.

¹⁵ Pirnáth A. i.m. 103.

¹⁶ Rill, G. szerint „úgy látszik, hogy [Palaeologus] 1574 végétől a Nagyszeben melletti Olczonában élt; lásd i.m. 79.

¹⁷ Lásd: *Istoria României*, II. k. Bucureşti 1962, 941.

¹⁸ Ig. fordul elő.

¹⁹ Vö. az emléktábla szövegével.

²⁰ Lásd: Costil, P., *André Dudith, humanista hongrois 1533—1589*. Paris 1935, 140, idézve Pirnáth A. i.m. 58., Rill, G. után i.m. 75.

²¹ Rill, G. i.m. 131. jegyzetében említi a nevet az 1571 évi bécsi udvari kamara levéltárának számadáskönyveiben előforduló bejegyzések alapján.

²² Lásd: *Istoria României*, II. kötet, Bucureşti 1962, 269; Müller, G. *Stühle und Distrikte als Unterteilungen der „Sächsischen Nationsuniversität“*, Hermannstadt (1942).

²³ Lásd: Schuller, Fr., *Beiträge zur äußeren Geschichte der Erbgrafen der sieben Stühle*, in „Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde“ 21. kötet, 1887, 334—345. — az olczonai grófokról.

²⁴ Lásd: az olczonai ágostai hitvallású evangélikus egyházközség levéltárában található kéziratos „Emlékkönyv“.

²⁵ Vö. Gerendi Jánosnak molnára, „Mohorrai Iván fia, Demeter“ számára adott „manumissio“-jával, in: „Korrespondenzblatt der Vereines für siebenbürgische Landeskunde“, 47. k. 1924, 70.

²⁶ Schuller, Fr. i.m. 345.

²⁷ Jakab E., Gerendi János és Francken Keresztély, in „Keresztény Magvető“, 28. k. (1893) 33.

²⁸ Pirnáth A. i.m. 195.

²⁹ Schuller, Fr. i.m. 343.

³⁰ Ebből a szempontból kell Palaeologus viszonyát az olczonai gyülekezettel szemben nézni. Pirnáth A. (i.m. 103) azt írja, hogy a Gerendi testvéreknek „mágnás minőségükben annyi hatalmuk volt, hogy védencüket a nem éppen barátságos szászokkal szemben megvédhették“, — ez az állítása téves. A Gerendiek hatalma Olczonában csak a birtokukban levő geréb-kuriára és a hozzátartozó birtokra terjedt ki.

³¹ Lásd: Pirnáth A. i.m. 114, kk, Csanádi Imrénének 1575. ápr. 8. és jún. 3-ról, Landsteiner K. után közölt irását.

³² Pirnáth A. i.m. 116. hasonlóképpen Landsteiner K. után.

³³ Pirnáth A. i.m. 171.

³⁴ Possevino, A., Transsilvania (1584), kiadta Veress A., in: „Fontes Rerum Transilvanicarum“, 3. k. Bp 1913, 104.

PÉTERFFY GYULA

ORBÁN BALÁZS ALAPÍTVÁNYA

Orbán Balázs 1876. augusztus 12-én tette első alapítványát a szé-kelykeresztúri unitárius gimnázium fejlesztésére és a legkiválóbb tanulók jutalmazására, meghagyása szerint „nemzet és vallás különbség nélkül“.